

Юлія ВАХОВСЬКА,
студентка 3 курсу ІФЖ

В. О. ЄРШОВ,
професор

ГРУПУВАННЯ ПЕРСОНАЖІВ У ТВОРІ АЛЕКСАНДРА ГРОЗИ «ЯРМАРКОВА МОЗАЙКА»

Розкриті умовне групування персонажів (чотири їх категорії), що показує щоденник А. Грози «Ярмаркова мозаїка» з нової сторони. Наведені спільні та відмінні риси у кожній з груп персонажів, виявлено, з якою метою автор вводить їх у твір.

Александр Кароль Гроза (30 червня 1807 – 3 листопада 1875) – польськомовний письменник української школи з Правобережжя, епохи романтизму.

За часи існування людства та в цілому літератури, було створено безліч способів для упорядкування композиційних одиниць. Серед них і групування персонажів. Н. Ференц пише у підручнику «Основи літературознавства» про це такі слова: «Найпростішим видом композиційного зв'язку є групування персонажів. Без групування персонажів не може бути конфлікту» [5]. Разом із групуванням у твір приходить ясність, який персонаж виконує яку функцію.

Ю. Могилко пише наступне: «Систему образів художнього твору становлять образи дійових осіб, образи творця та адресата твору, образи природи та речей» [4, с. 38]. Особливо вирізняється ця система в імпресіоністських творах. Автори в них часто звертаються до описів природи, а також певних неживих предметів, образів-символів.

Умовно всі образи у творі Александра Грози «Ярмаркова мозаїка» можна поділити на такі чотири категорії: персонажі, які зустрічаються по дорозі автору, його київські друзі, «випадкові» зустрічі, супутники подорожі. Тому що, вони зовсім різні між собою, та за своїм значенням для письменника.

Персонажі, які зустрічаються по дорозі автору, це такі: Кс. А.В. (автор сам скорочує імена), який є дуже приємною людиною; сім'я М., чоловік з якої цікавиться літературою, а його жінка – різними піснями; ксьондз Л. Годлевський, який жив у покинутому іншими храмі; єврейка, яка принесла зрази власного приготування, її чоловік, який боронив свій будинок від російських військових; єврей, що повідомив А. Грози про людей, що їхали на ярмарок. Всі вони представляються автором, у них немає прямих реплік у творі. Їх об'єднує те, що вони приязно відносяться до автора щоденника. Всі вони хочуть йому якось допомогти, щось розказати. Наприклад, з ксьондзом А. В. вони добрі

товариші, бо він прихистив автора в Бердичеві. Схожим до нього персонажем є ксьондз Л. Годлевський, бо він також прийняв у себе письменника, хоча і жив досить скромно. Також ці два персонажі обидва посвятили себе Богу. Є ще два схожих між собою образи: Пан М., та його жінка, з якою вони мають спільний інтерес: любов до слова, писаного та усного. Трьох людей з цієї категорії об'єднує національність. Вони проявили себе гостинно по відношенню до автора та його приятелів.

Але, всі ці персонажі різні за метою, що несуть з собою у тексті твору. Ксьондз А.В. з'являється у щоденнику, щоб показати відношення автора до цієї людини, зустріч з ним для автора – завжди є радістю. Пан М., що цікавився в університеті Шиллером, Віландом, Байроном, показаний у творі для того, щоб піднести важливість науки та мистецтва. Його жінка, пані М., що співає різні русинські пісні, і знає їх безліч, з'являється у А. Грози, щоб розкрити її талант, підкреслити важливість і красу української культури, народної творчості. Ксьондз Л. Годлевський зображений у «Ярмарковій мозаїці», щоб задокументувати чесноти людини, яка повністю посвятила себе Богу, бо він є скромним (живе стримано), хазяйновитим (підтримує вогник життя у цілому покинутому храмі), відданим (цілковито присвячує себе цій справі), відповідальним (ніколи не забуває проводити служби). Автор знайомить нас з єврейкою-господинею, яка принесла зрази власного приготування, щоб показати, що їм з товаришем хоча й довелося зупинитися в готелі з сумнівною безпекою, але вони відпочили там все ж у комфорті. Чоловік-єврей же має у творі таку мету: показати політичні битви між росіянами та жителями України, адже у творі одразу після появи цього персонажа до нього прийшли російські військові, щоб забрати його стіл. Інший єврей, що повідомив про те, у творі говорить нам про те, наскільки багато людей відвідують ярмарок.

«Випадкові» зустрічі це в тому числі й пан Носалевський, який підняв подорожнім настрій; будочник, слова якого представлені у вигляді прямої мови, і який сказав А. Грозі, що його сані «недостатньо хороші»; російські військові, що завадили відпочинку автора в Червоній; а також люди, яких він випадково побачив вже на самому ярмарку, після завершення подорожі. З усіх людей у цьому списку тільки будочник і пан Носалевський представлені завдяки прямій мові, про всіх інших ми дізнаємося з розповідей письменника. Всі ці персонажі єдині в тому, що живуть в Київській губернії, в рідному краї. Київські друзі – це родина К., яка зупинилася в половині центральної кімнати в квартирі, яку винайняли Гроза з друзями. Й. К., Л. Г. – сусіди автора по половині кімнати, і, звичайно, добрий товариш Грози, пан Й. Г., родом з Литви, у якого з головним героєм багаторічна дружба, з яким він час від часу бачиться, а також пан Н.Н., молодий заможний чоловік, його зовнішня безтурботність є оманною, бо насправді він керує великою цукровою фабрикою. Цих персонажів представляє А. Гроза, без прямої мови. Всі ці люди – товариші письменника. Люди, що живуть разом з автором у квартирі в Києві – його сусіди. Різні всі ці люди в тому, що проживають вони у різних населених пунктах, і збираються разом тільки на ярмарок.

Вони з'явилися у творі, щоб проілюструвати, наскільки багато людей приїжджає на цю подію. Пан Й.Г., друг автора «Ярмаркової мозаїки», описаний у творі, щоб показати, що ціла Україна, що на той час входила у Російську імперію, все ж єдина, адже сам Гроза пише про цього товариша так: «Таке випадкове знайомство ми освіжаємо кожен рік на ярмарках; наші діти мають однакові імена; я мешкаю на початку, а він в кінці України» [1, с. 22]. Пан Н.Н. виконує функцію оповідача історії про трьох дочок, хоча вона й розказана без прямої мови, і вже самим А. Грозою. Проблемне значення цих персонажів – збереження традицій.

Серед супутників є тільки троє людей: жінка автора, яка приїхала з ним до Бердичева, товариш Александра Грози по подорожі, що вчиться на лікаря, і візник, що доставляв друзів до нових локацій. Ці персонажі мають ось що спільне: вони супроводжують письменника під час його подорожі рідною землею. Також у них є й щось різне: жінка відноситься до сім'ї автора, товариш – близьке оточення, а візник йому зовсім чужий. Жінка А. Грози виконує наступну функцію у творі: вона розкриває значення релігії та близьких у житті людини. Адже вона не тільки хоче супроводити чоловіка в дорозі, а й помолитися перед Образом Найсвятішої Панни в костелі Босих Кармелітів, а потім виявляється, що вона молилась за здоров'я чоловіка разом з сім'єю М., коли він захворів. А. Гроза утверджує проблему, яка завдяки іншим персонажам, локаціям, тільки більше утверджується: зберегти польськість. Він хоче обергти її для нащадків, особливо в такий важкий час, коли панує чужа держава. Отже, це характерно для твору-подорожі, а тим більше, для щоденника, що головний герой і є автором твору. Він також хоче показати свій рідний край у «Ярмарковій мозаїці». Ще одна проблема, або ціла їх група, яка представляється нам – це мета розповісти внукам, дітям про традиції, культуру і історію отчого краю. О.В. Єршов пише загалом про правобережних письменників: «...Польськомовний мешканець Правобережжя прагнув зберегти для нащадків свої аксіологічні столітні здобутки і пріоритети та свою самобутню регіональну особливість національної ідентичності» [204, с. 2].

Отже, у творі «Ярмаркова мозаїка» Александра Грози персонажів можна згрупувати в чотири різні категорії: персонажі, які зустрічаються автору по дорозі, і які дружні до нього; «випадкові» зустрічі, які насправді мають на меті показати багатство традицій; київські друзі письменника, які живуть у різних населених пунктах, і зібралися для того, щоб вирішити свої справи і побути разом; супутники Грози, які супроводжали його під час подорожі. Всі вони – зовсім різні люди, хоча й їх об'єднує одне – вони живуть в рідному краї. Проблеми твору – показати, як все було, зберегти польськість, а також самобутню культуру, історію рідного краю, взагалі свої здобутки, самодостатність, і передати їх нащадкам.

Y. Wachowska, Grupowanie postaci w pracy Aleksandra Grozy „Mozaika kontraktowa”.

Ujawniono warunkowe grupowanie postaci (cztery ich kategorie), co pokazuje pamiętnik Aleksandra Grozy „Mozaika kontraktowa” z nowego punktu widzenia. Są pokazane wspólne i wyróżniające cechy każdej z grup postaci, a także cel, w jakim autor umieszcza je w pracy. Badane są również problemy pracy pisarza.

Y. Vakhovska Grouping of Characters in Alexander Groza's Work "Fair Mosaic".

Revealed conditional grouping of characters (four of their categories), which shows Alexander Groza's diary "Fair Mosaic" from a new perspective. Shown the common and distinctive features in each of the groups of characters, and the purpose for which the author introduces them into the work. Also explored the problems of the writer's work.

Список використаної літератури:

1. Aleksander Karol Groza. «Mozaika kontraktowa». Wilno, 1857.
2. Єршов В. Особливості гурту та гуртування персонажів як самобутнього елементу композиції мемуаризованого тексту правобережної польськомовної літератури України першої половини ХІХ століття Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка № 44. Житомир, 2009.
3. Єршов В. Польська література Волині доби романтизму: генологія мемуари стичності. Житомир: Полісся, 2008.
4. Могилко Ю. Система образів-символів в сучасній корейській дитячій поезії ХХ століття. Київський національний лінгвістичний університет. К., 2018.
5. Радишевський Р. Нарис історії польської літератури. Київські полоністичні студії, Т. 34. К., 2019.
6. Ференц Н. Основи літературознавства. К., 2014. [Електронний ресурс]. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/34521-822-grupuvannya-personajv.html>.

